

Παιδαγωγοί και παιδαγωγική σκέψη στον ελληνόφωνο χώρο (18ος αιώνας – Μεσοπόλεμος)

Ενότητα 3: Η πρώτη φάση της Παιδαγωγικής θεωρίας και επιστήμης
στον ελληνόφωνο χώρο (18ος αι.-πρώτες δεκαετίες 19ου αι.)

Βασίλειος Φούκας
Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

**«Η εκπαίδευση
κατά τον 17ο και 18ο αιώνα:
Δομή, εκπαιδευτικά κέντρα, διδακτικό
προσωπικό, περιεχόμενα μάθησης»**

Παράγοντες που διαμορφώνουν την εκπαίδευση

- ✓ παράδοση
- ✓ προσωπικό στοιχείο
- ✓ απουσία παιδαγωγικών αρχών

Τα ελληνικά εκπαιδευτήρια που λειτουργούν κατά την οθωμανική περίοδο

- ✓ δε συγκροτούν εκπαιδευτικό σύστημα
- ✓ καλύπτουν εκτεταμένο γεωγραφικό εύρος
- ✓ χαρακτηρίζονται από τοπικές ιδιομορφίες
- ✓ προσδιορίζονται από το εκπαιδευτικό προσωπικό

ΔΟΜΗ

- ΑΝΩΤΕΡΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
- ΜΕΣΟΣ ΚΥΚΛΟΣ / ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ / ΤΩΝ ΕΓΚΥΚΛΙΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
- ΚΟΙΝΑ ΣΧΟΛΕΙΑ
- **ΟΙΚΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ**

ΚΟΙΝΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

- Εκμάθηση γραφής και ανάγνωσης
- «Σχολικά» εγχειρίδια= εκκλησιαστικά κείμενα:
Οκτώηχος, Ψαλτήρι, Ωρολόγιο, Ευχολόγιο
κ.λπ.
- Μέθοδος: «Ψυχαγωγία»

Ν. Γύζης, *Το κρυφό σχολειό*, 1885-1886

ΠΗΓΗ:http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%81%CF%85%CF%86%CF%8C_%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%8C, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.el>

ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ ή ΤΩΝ ΕΓΚΥΚΛΙΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

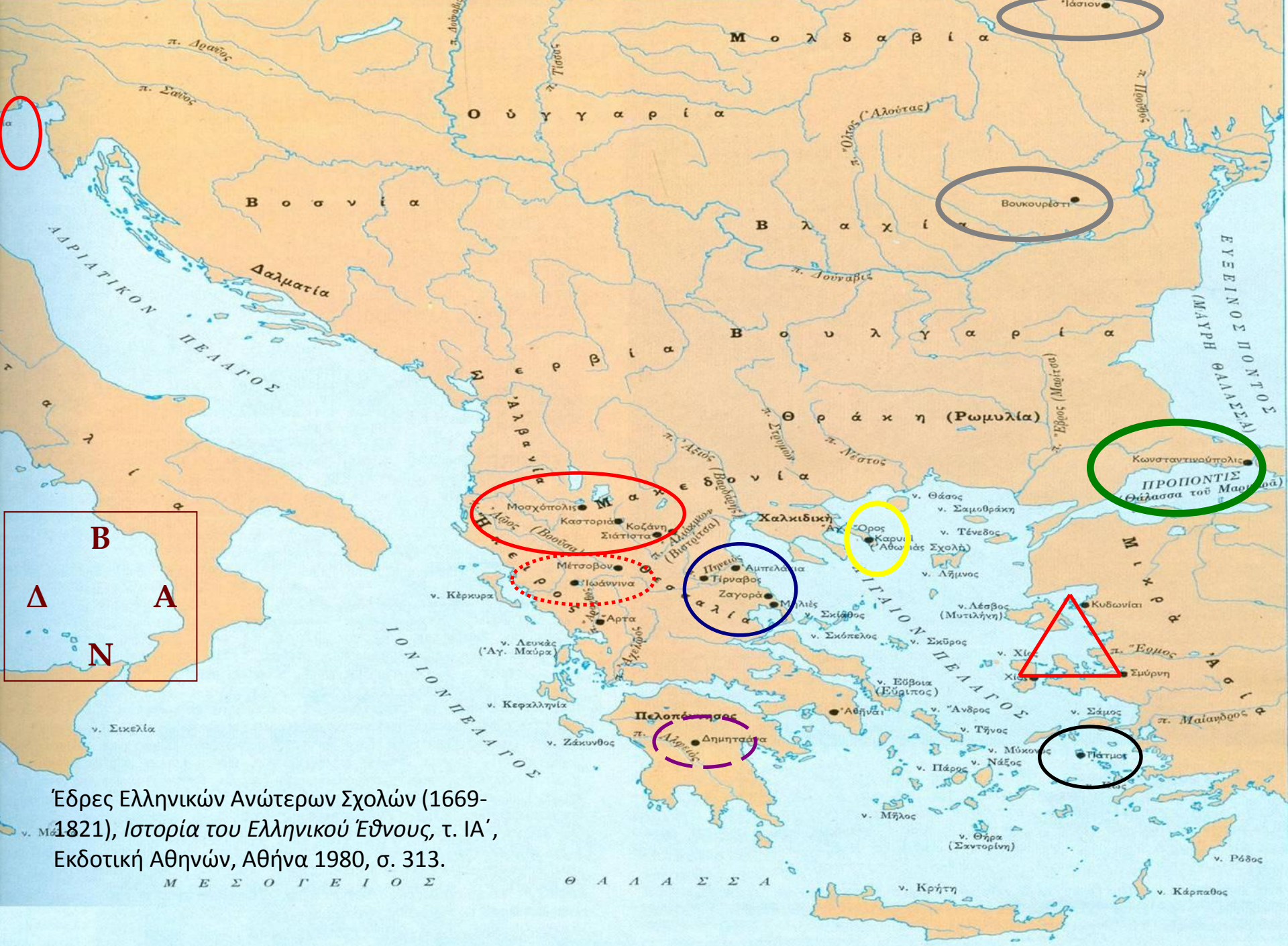
- ✓ Διδάσκονται, κυρίως, Γραμματική και Συντακτικό με βάση κείμενα της χριστιανικής και αρχαίας ελληνικής γραμματείας
- ✓ Συνήθη «μαθήματα»: Ρητορική, Επιστολογραφία, Ποίηση, Μύθοι, Ασματικοί Κανόνες
- ✓ Μέθοδος: «Ψυχαγωγία» (με διαφοροποιήσεις ή και αμφισβητήσεις)

ΚΥΚΛΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

- ✓ Διαγκωνίζονται τα στοιχεία της «παράδοσης» και της «νεωτερικότητας»
- ✓ Διδασκαλία των πειραματικών επιστημών (Φυσική, Χημεία)
- ✓ Διδασκαλία των φιλοσοφικών μαθημάτων (με διαφορετική προσέγγιση και προοπτική)

Ἔδρες Ἑλληνικῶν Ἀνώτερων Σχολῶν (1669-1821), *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, τ. ΙΑ',
 Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 1980, σ. 313.

«Οι δάσκαλοι του Γένους κατά την περίοδο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού»

Οι Δάσκαλοι του Γένους την περίοδο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Δαμοδός Βικέντιος
(1700-1752)
Κατήφορος Αντώνιος
(1685-1763)

Βούλγαρης Ευγένιος (1716-1806)
Νικηφόρος Θεοτόκης (1731-1800)

Μοισιόδαξ Ιώσηπος
(1725-1800)

Καταρτζής Δημήτριος
(1730-1807)

Κωνσταντάς Γρηγόριος
(1758-1844)

Φιλιππίδης Δανιήλ (1755-1832)

Κοραής Αδαμάντιος
(1748-1833)

Αθανάσιος Ψαλίδας (1764-1829)

Ανθίμος Γαζής (1758-1828) -Φαρμακίδης Θεόκλητος
Κοκκινάκης (1784-1860)

Δαρβάρης Δημήτριος (1757-1823)

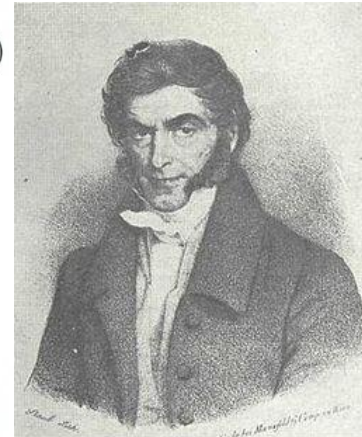
Βάμβας Νεόφυτος (1770-1855)

Κούμας Κωνσταντίνος (1777-1836)
Κ. Οικονόμος

Βενιαμίν Λέσβιος (1759-1824)

Θεόφιλος Καΐρης (1784-1853)
Ευανθία Καΐρη

Κ. Βαρδαλάχος (1755-1830)

Νεόφυτος Δούκας (1760-1845)

Αθανάσιος Πάριος (1725-1813)

Παναγιώτης Κωδικάς (1762-1827)

ΜΑΘΗΜΑΤΑ (αρχές 18^{ου} αιώνα)

- Κυριαρχία του Αριστοτελισμού
- ✓ πλήρες φιλοσοφικό σύστημα σύμφωνο προς το δόγμα της εκκλησίας

ΜΑΘΗΜΑΤΑ (β' μισό 18^{ου} αιώνα)

- Επικράτηση της νεωτερικής φιλοσοφίας
- Κριτική στάση απέναντι στην «αυθεντία» των αρχαίων – προσήλωση στη θετική επιστημονική έρευνα
- Υπεράσπιση της Νευτώνειας Φυσικής σε βάρος της Αριστοτελικής
- Αμφισβήτηση της Αριστοτελικής αυθεντίας

Διαφωτισμός

...είναι η έξοδος του ανθρώπου από την ανωριμότητά του, για την οποία ο ίδιος είναι υπεύθυνος. Ανωριμότητα είναι η αδυναμία να μεταχειρίζεσαι το νου σου χωρίς την καθοδήγηση ενός άλλου. Είμαστε υπεύθυνοι γι' αυτή την ανωριμότητα, όταν η αιτία της βρίσκεται όχι στην ανεπάρκεια του νου, αλλά στην έλλειψη αποφασιστικότητας και θάρρους και τον μεταχειριζόμαστε χωρίς την καθοδήγηση ενός άλλου. *Sapere aude!* [=Τόλμα να γνωρίζεις!] Έχε θάρρος να μεταχειρίζεσαι το δικό σου νου! Τούτο είναι το έμβλημα του Διαφωτισμού...

Εμ. Καντ, Δοκίμια, σσ. 42-43

Διαφωτισμός και Εκπαίδευση

«...Οι άνθρωποι αναγνωρίζονται από το Διαφωτισμό ως ανεξάρτητες μονάδες, που διαθέτουν δυνάμει ίσες γνωστικές ικανότητες και ισοδύναμες δυνατότητες λογικής κρίσης, που θα μπορούσε να καλλιεργηθεί και να βελτιωθεί με κατάλληλη αγωγή...»

Π. Μ. Κιτρομηλίδης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός,*

σ. 14

«18ος αιώνας: ο αιώνας της «Χρηστοθήθειας»

ΧΡΗΣΤΟΗΘΕΙΑ

Πρὸς διακόσμησιν ἡθῶν τῶν Νέων
πάνυ λυσιτελής.

Ἐκ τῆς Λατινίδος μὲν ποτε εἰς ἀπλῆν
μετεχθεῖσα φράσιν,

Κοσμηθεῖσα δὲ τῷ κάλλει τῶ ἑλληνικῆ χαρακτήρος
ἢ ἐν τῇ προσαυξηθεῖσα χάριν τῶν σπουδαίων
ὑπὸ τῶ Ἐλογιμωτάτῃ, καὶ ἐν
σπουδαίοις ἀρίστῃ

Κ Τ Ρ Ι Ο Τ

Α Ν Τ Ω Ν Ι Ο Υ

ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ.

Ἡ' δὴ δεύτερον ἀκριβῶς διορθωθεῖσα
τύποις ἐξέδοθη.

Ε Ν Ε Τ Ι Η Σ Ι Ν. αὐγ'. 1803.

Παρά Πάντῃ Θεοδοσίῃ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.
CON LICENZA DE'SUPERIORI.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, Α΄.

Περὶ τῆς πρὸς τὰ Θεῖα μὴ συστολῆς αἰδῶς
καὶ εὐλαβείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, Β΄.

Περὶ τῆς ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς εὐταξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, Γ΄.

Τὰ περὶ τὰς ἐντεύξεις καὶ ὁμιλίας τῶν φίλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, Δ΄.

Τὰ περὶ τὰς παραινήσεις καὶ ἐλέγχους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, Ε΄.

Περὶ τῆς ἀμφὶ τὴν ἀναβολὴν κοσμιότητος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , 5'.

Περὶ τῆς ἐν περιπτώσεως εὐταξίας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , 7'.

Ἡ περὶ τὰς συντυχίας εὐταξία.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , 9'.

Τὰ περὶ τὴν Τράπεζαν.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν , 10'.

Πῶς χρῆσθαι τοῖς φίλοις.

ΧΕΙΡΑΓΩΓΙΑ
ΕΙΣ ΤΗΝ
ΚΑΛΟΚΑΓΑΘΙΑΝ
Η΄ΤΟΙ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΗΘΙΚΟΝ

πρὸς διακόσμησιν τῶν ἡθῶν τῶν Νέων, καὶ
ἐκπλήρωσιν τῶν καθυκόντων πάνυ
λυσιτελεῖς.

Νῦν ἐκ δευτέρου ἀναθεωρηθὲν καὶ μετ' ἀκριβείας
διορθωθὲν

ὑπὸ

Δημητρίου Νικολάου τῆς Δαρβάρειας

εἰς χροῖαν

τῶν κοινῶν Σχολείων τῆς Ἑλλάδος

τύποις ὄντι ἐκδοθέν

διπλῶν

τῶν τιμημάτων Αἰταδῆλων Δαρβάρειας

Ἐν Βιέννῃ τῆς Αἰτίας.

Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Τυπογραφίᾳ Γεωργίου Βενδότη.

1802.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

ἦτοι

ἨΘΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

ΤΟΥ ΖΗΝ

ἐκ τῆς

τῶν Νεανίσκων καὶ Κορασίων

ἐπιτιθέμενος

ὁ

Δημήτριος Νικολάου Δαρβάρειας

τῆς Ἑλλισσαρίας

καὶ ἐκδοθέντες

διπλῶν

τῶν Κυρίων Αἰταδῆλων Δαρβάρειας

ἦτοι

Ἐν Βιέννῃ τῆς Αἰτίας

ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Τυπογραφίᾳ Γ. Βενδότη

1804

ΧΑΡΑΚΤΗΡ
Χρηστοθήτους ανθρώπου,
ἤτοι
ΧΡΗΣΤΟΠΘΕΪΑΣ ἘΠΙΤΟΜΗ
Περιέχουσα εἰς Κεφάλαια ἑκτὼ τὰ Χαρακτηρι-
στικότερα τοῦ Χρηστοθήτους ἀνθρώπου,
Ἐξεργασθεῖς
ὑπὸ
Δημητρίου Καλαβακίδου Μελενικίου
εἰς χρῆσιν τῆς ἐν Μελενίκῳ Νεολαίας.

Ἔκδοσις δευτέρα
ἐν ἣ προσετέθη Παράρτημα πάλιν ὠφέλιμον
περὶ Πατριωτισμοῦ.

ΕΝ ΜΕΛΕΝΙΚῶ.

Ἐκ τῆς ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΚΑΛΑΒΑΚΙΔΟΥ.

.....
1838

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ
ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ,
Η"
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ,

ΣΥΝΤΕΘΕΙΣΑ ΠΑΡΑ
ΓΩΣΗΠΟΥ ΤΟΥ ΜΟΙΣΙΟΥΔΑΚΟΣ,
Καὶ τυπωθεῖσα δαπάνῃ Φιλοτίμῳ τῷ Ἐντιμοτάτῳ
καὶ Χρησιματάτῳ ἐν πραγματοδότησιν,

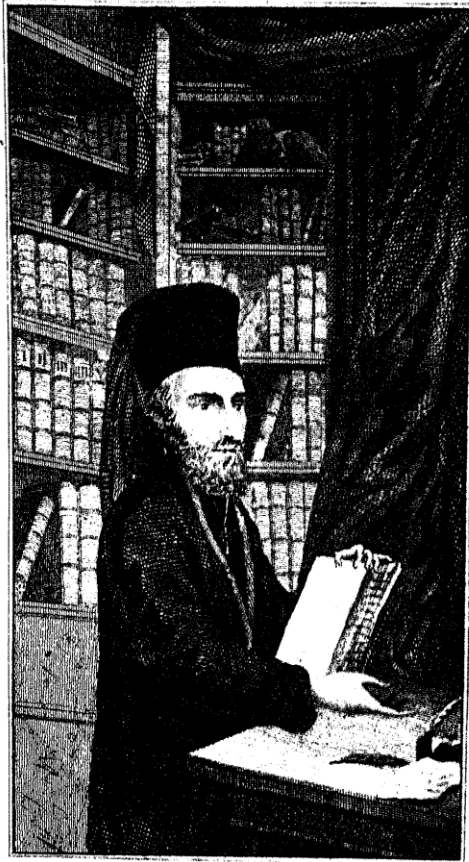
ΚΥΡΪΟΥ ΚΥΡΪΟΥ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛΟΥ ΓΚΪΚΟΥ ΤΟΥ
ΑΠΟ ΜΟΣΧΟΠΟΛΕΩΣ.

αΨοθ'. ΕΝΕΤΓΗ, ΣΙ, 1779.

Παρά Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων
CON LICENZA DE SUPERIORI.

Βιβλιοθήκη του Γεροδιδασκάλου Δαδ. Πανδ. Γ. Κωνσταντίνου. Εν Κωνσταντινουπόλει. Εν Μουσ. Μαρτίου 1815.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΑ

περιέχουσα

πάνυ ὠφελίμης νεφείας τε ἢ οἷον δὴ
κανόνας περι τῆ πῶς δεῖ ἀνατρέφεσθαι
τὰ Παιδία.

Συντεθεισα μὲν παρὰ τῆ ἐν Ἱεροδιδασκάλοις Ἀρίστου

Κυρίου

ΓΑΒΡΙΗΛ ΚΑΛΛΟΝΑ

τῆ ἐξ Ἀΐδου.

Μετ' ὅσης δὲ πλείσσης ἐπιμελείας διορθωθείσα, ἢ
ἴνυ πρώτων τύποις ἐκδοθείσα,

παρὰ

ἸΓΝΑΤΙΟΥ ἈΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ,

καὶ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΛΟΝΑ

τῶν Ἀταβίλων.

Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀυστρίας.

• Παρὰ τῷ Φράντζ Ἀντωνίω Σχραϊμβλ.

1800.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Μαρία Κοντοβά
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

